

Դ.Թումասյան

**Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային
և ներպետական օրենսդրությունը.
Միջազգային չափորոշիչների կիրառումը
ՀՀ իրավական համակարգում**

(Մոդուլ 1)

Երևան 2011

Երենյան Ա., Թումասյան Դ., Ղամբարյան Ա., Պետրոսյան Տ. Հաստատանի Հանրապետությունում մարդու թրաֆիքինգի և շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմունքները (ձեռնարկ դասավանդողների համար): Երևան. «Աստղիկ» Հրատ., 2011, 340 էջ:

ISBN 978-92-9235-881-5

Սույն ձեռնարկը նախատեսված է իրավապահ մարմինների աշխատակիցների, ինչպես նաև աշխատանքային տեսուչների վերապատրաստման ընթացքում «Մարդու թրաֆիքինգի և շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմունքները» դասավանդողների համար: Այդ նպատակով դասավանդողներին ներկայացվում է դասավանդման ընդհանուր մեթոդաբանությունը և ըստ կոնկրետ մոդուլների՝ տրամադրվում են դասավանդման համար անհրաժեշտ նյութեր և դասավանդման մեթոդիկայի վերաբերյալ խորհուրդներ: Ձեռնարկը կարող է օգտակար լինել նաև ԲՈՒՀ-երում և այլ հաստատություններում ու կառույցներում մարդու թրաֆիքինգի և մարդու շահագործման դեմ պայքարի իրավական հիմնախնդիրների ուսումնասիրությամբ զբաղվող անձանց համար:

Ձեռնարկը կազմելուն և հրատարակելուն աջակցել են Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) և Աշխատանքի փոխանակման կազմակերպության (ԱՄԿ) Երևանի գրասենյակները՝ ԵՄ ֆինանսավորմամբ: Հեղինակների խումբն իր երախտագիտությունն է հայտնում այս ձեռնարկի ստեղծմանն աջակցող կազմակերպություններին, ինչպես նաև ձեռնարկի խմբագիր, իրավագիտության թեկնածու Ա. Խոբխոռունուն:

Ձեռնարկում ներկայացված տեսակետներն արտացոլում են հեղինակների մոտեցումները, որոնք կարող են չհամընկնել սույն ձեռնարկի հրատարակմանն աջակցող կազմակերպությունների տեսակետներին:

Բովանդակություն

1. Ներածական մաս
2. Դասախոսին տրամադրվող նյութեր
  - 2.1. Թրաֆիքինգը և մարդու իրավունքները
  - 2.2. Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային հիմնական փաստաթղթեր
  - 2.3. Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող ներպետական օրենսդրության ակնարկ
3. Տրամադրվող նյութեր
4. Հարցեր քննարկման համար
5. Խնդիրների քննարկում
6. Սլայդներ

1. Ներածական մաս

Դասավանդողը պետք է ընդհանուր պատկերացում տա ունկնդիրներին միջազգային ակտերի ու գործիքների մասին, այնուհետև ներկայացնի թրաֆիքինգին վերաբերող միջազգային ակտերը:

Դասավանդողը պետք է ուշադրություն դարձնի հետևյալ հարցերին՝

1. ՄԱԿ-ի և ԵԽ-ի կոնվենցիաների կարգավորման առարկան, կառուցվածքը, դերը և նշանակությունը,

2. այդ կոնվենցիաների հարաբերակցությունը միջազգային այլ փաստաթղթերի հետ,

3. ՀՀ-ի կողմից այդ կոնվենցիաների վավերացումը,

4. ՀՀ իրավական համակարգում դրանց դերն ու նշանակությունը,

5. միջազգային և ազգային օրենսդրության համապատասխանելիությունը:

Այնուհետև, դասավանդողը պետք է մինչև միջազգային առանձին ակտերի մեկնաբանությունը ներկայացնի թրաֆիքինգը՝ որպես մարդու իրավունքների կոպիտ խախտում:

2. Դասախոսին տրամադրվող նյութեր

2.1. Թրաֆիքինգը և մարդու իրավունքները

Իրավաբանական գիտության մեջ «իրավունք» եզրույթն ընկալվում է օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ առումներով: Օբյեկտիվ առումով իրավունքը պետության կողմից սահմանված և պաշտպանվող համապարտադիր, ձևականորեն որոշակի վարքագծի կանոնների համակցություն է, որն արտահայտում է հասարակության ընդհանուր և անհատական շահերը, հանդիսանում է հասարակական հարաբերությունների կարգավորիչ: Սուբյեկտիվ առումով իրավունքը մարդուն տրված հնարավորությունն է՝ սեփական հայեցողությամբ որոշելու իր վարքագծի չափը:

Որպեսզի մարդը կարողանա բավարարել իր նյութական, հոգևոր և այլ պահանջները, օգտագործի և զարգացնի մարդկային հատկանիշները, մտավոր կարողությունները, նրան անհրաժեշտ են համապատասխան հնարավորություններ: Դրանք պետության կողմից ձևակերպվում են որպես մարդու իրավունքներ և ազատություններ:

Մարդու իրավունքները կարելի է սահմանել որպես բնությունից մարդուն շնորհված հատկություն, դրանք ունեն գերակայություն մարդկային համակեցության մյուս բոլոր կանոնների նկատմամբ: Սա նշանակում է, որ մյուս բոլոր մարդիկ, պետությունը, կազմակերպությունները պարտավոր են ձեռնպահ մնալ այդ վարքագծին միջամտելուց: Մարդու իրավունքները որոշվում են «մարդ-պետություն» հարաբերություններով, որտեղ կողմերից յուրաքանչյուրն ունի իրավունքներ և պարտականություններ: Մարդու իրավունքներիին համապատասխանում են պետության պարտականությունները և հակառակը:

Միջազգային իրավունքում մարդու իրավունքների հայեցակարգը ձևավորվել է երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո և ձևակերպվել է ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների

համընդհանուր հռչակագրում, սակայն սկզբնաղբյուրները գալիս են մարդկության պատմության ավելի վաղ շրջանից: Ներկայումս քաղաքակիրթ աշխարհը սոցիալական արդարության տեսակետից գերակայություն է տալիս մարդու իրավունքներին և ազատություններին: Ինչպես նշվում է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի ներածությունում՝ մարդու իրավունքների և մարդկային արժանապատվության հարգումը «ազատության, արդարության և համընդհանուր խաղաղության հիմքն է»: Մարդու իրավունքները չեն շնորհվում պետության կամ որևէ անձի կողմից և համարվում են բնական, ի ծնե մարդուն տրված հնարավորություն: Դրանք.

- համընդհանուր են, քանի որ պատկանում են բոլոր մարդկանց,

- փոխկապակցված են և փոխլրացնող, քանի որ քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքներն օգնում են իրականացնելու տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքներ և հակառակը,

- անօտարելի են, քանի որ դրանցով մարդն օժտված է ի ծնե, ուստի ոչ ոք չի կարող նրան զրկել այդ իրավունքներից:

Մարդու իրավունքները բնորոշվում են մի շարք չափանիշներով.

- բոլոր մարդիկ, առանց որևէ խտրականության, ունեն հիմնական իրավունքներ ու ազատություններ,

- մարդն օժտված է բնական իրավունքներով և ազատություններով՝ անկախ տարածքից, պետական և հասարակական կառուցվածքից, քաղաքական ռեժիմից,

- մարդու իրավունքները պաշտպանվում են ազգային և միջազգային մակարդակով,

- անընդունելի է առաջնություն տալ իրավունքների մի մասին և անտեսել մյուսները¹:

---

¹ Երեմյան Ա., Թումասյան Գ., Գրիգորյան Գ. Հայաստանի Հանրապետությունում թրաֆիքինգի դեմ պայքարի իրավական հիմունքները, Երևան, 2009, էջեր 16-17:

«Մարդու իրավունքների և մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ պայքարի վերաբերյալ սկզբունքների և ուղենիշերի» համաձայն՝ ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների գծով գերագույն հանձնակատարը համարում է, որ թրաֆիքինգի դեմ պայքարի բոլոր միջոցառումների առանցքը պետք է կազմի թրաֆիքինգի ենթարկված անձանց իրավունքների պաշտպանությունը²:

Մասնակիցներին ներկայացրեք «Թրաֆիքինգի արդյունքում հաճախ հանդիպող մարդու իրավունքների խախտումների» ներկայագման նպատակները՝

- ուսումնասիրել, պարզել, հասկանալ և ամրագրել գիտելիքները թրաֆիքինգի ընթացքում խախտվող իրավունքների վերաբերյալ,
- ուսումնասիրել, պարզել, հասկանալ և ամրագրել գիտելիքներն այն միջազգային ակտերի վերաբերյալ, որտեղ այդ իրավունքներն ամրագրված են:

Ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի արդյունքում հաճախ հանդիպող մարդու իրավունքների խախտումները» վերնագրով սլայդը:

Այդ սլայդի ցուցադրման ընթացքում հատուկ ուշադրություն է դարձվում արժանապատվության, խտրականությունից զերծ մնալու, կյանքի, ազատության և սեփական անձի անձեռնմխելիության, ստրկությունից, շահագործումից ազատ լինելու, հարկադիր աշխատանքն արգելելու, խոշտանգումների և/կամ այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի չենթարկվելու, արդարադատության մատչելիության և արդար դատաքննության, կամայական կալանքի, ձերբակալման կամ արտաքսման, տեղաշարժի ազատության և սեփական բնակության վայրն ազատորեն ընտրելու, ապաստանի, ազատ արտահայտվելու և մասնակցե-

---

² Վիեննայի ֆորումը մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ պայքարի թեմայով, 13-15 փետրվար 2008 թ., թիվ 007 աշխատանքային հանդիպում: Պաշտպանությունից մինչև հետապնդում. ռազմավարական մոտեցում, էջ 2:

լու (երկրի կառավարմանը, միություններին և այլն), առողջապահական և սոցիալական ծառայություններից օգտվելու, աշխատանքի ազատ ընտրության, կրթության և վերապատրաստման իրավունքներին՝ մատնանշելով այն միջազգային իրավական ակտերը, որոնցով դրանք ամրագրված են:

Դասավանդողի համար օգտակար նյութեր.

- Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր,
- Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր,
- Մարդու իրավունքների Եվրոպական կոնվենցիա,
- Եվրոպական սոցիալական խարտիա,
- Փախստականների կարգավիճակի մասին կոնվենցիա,
- Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր,
- Խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ նվաստացուցիչ վերաբերմունքի կամ պատժի դեմ պայքարի մասին կոնվենցիա,
- Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան և այլն:

2.2. Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային հիմնական փաստաթղթեր

Դասավանդողի համար օգտակար նյութեր.

1. ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ 2000 թ. կոնվենցիան,
2. Պալերմոյի 2000 թ. արձանագրությունը՝ մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին,
3. Պալերմոյի 2000 թ. արձանագրությունը՝ ցամաքով, ծովով և օդով միգրանտների անօրինական ներս բերելու դեմ,
4. Եվրոպայի խորհրդի 2005 թ. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիան,

5. Արդյունաբերությունում և առևտրում աշխատանքի տեսչության մասին կոնվենցիա,

6. Հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին կոնվենցիա,

7. Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին կոնվենցիա,

8. Երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի արգելման և արմատախիլ անելու անհասպաղ միջոցառումների մասին կոնվենցիա,

9. միջազգային-իրավական այլ գործիքներ:

Ցուցադրե՞ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» սլայդը:

Առաջին հերթին ներկայացրե՞ք ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ 2000 թ. կոնվենցիան:

Հակիրճ ներկայացրե՞ք այդ Կոնվենցիան: Օրինակ, ներկա դրությամբ թրաֆիքինգը կարգավորող հիմնական միջազգային իրավական փաստաթղթերից է ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ 2000 թ. կոնվենցիան (ցուցադրե՞ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող հիմնական միջազգային ակտեր» վերնագրով սլայդը) և դրա երկու կամընտիր Արձանագրությունները՝ Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին և Յամաբով, ծովով և օդով միգրանտների անօրինական ներս բերելու դեմ (տե՛ս բաժանվող նյութը): Այս փաստաթղթերի ընդունումը միջազգային հանրության վերաբերմունքն էր անդրազգային կազմակերպված հանցագործությունների նկատմամբ և պետություններին հնարավորություն է տալիս թրաֆիքինգի հիմնախնդրին մոտենալ համակողմանիորեն:

Այդ Կոնվենցիան ունի պարտադիր իրավաբանական ուժ և մասնակից պետություններին պարտավորեցնում է միջոցներ ձեռնարկել անդրազգային կազմակերպված հանցա-

գործությունների դեմ պայքարելու համար: Այն կազմված է 41 հոդվածից: Կոնվենցիայի հիմնական նպատակն է նպաստել անդրազգային կազմակերպված հանցավորության առավել արդյունավետ կանխարգելմանը և աջակցել դրա դեմ պայքարի գործում համագործակցությանը:

Ցուցադրե՞ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «ՄԱԿ-ի Կոնվենցիայի համաձայն հանցագործությունն անդրազգային բնույթ է կրում, եթե» վերնագրով սյուրը:

Այնուհետև մեկնաբանե՞ք, որ մասնակից պետությունները պարտավոր են իրենց ազգային օրենսդրությունում քրեականացնել Կոնվենցիայում նախատեսված հանցագործությունների տեսակները: Կոնվենցիան նախատեսվում է կիրառել այնպիսի հանցագործությունների կանխարգելման, բնության և հետապնդման նպատակով, ինչպիսիք են.

- կազմակերպված հանցագործությունները, դրանցում մասնակցությունը (հոդ. 5),

- հանցագործություններից ստացվող եկամուտների լվացումը (հոդ. 6),

- կաշառակերությունը, կոռուպցիան (հոդ. 8),

- արդարադատության իրականացումը խոչընդոտելը (հոդ. 23),

- ինչպես նաև հանցագործություններ, որոնք կապված են կազմակերպված հանցավոր խմբի մասնակցությամբ և անդրազգային բնույթ ունեցող հանցավոր այնպիսի արարքների հետ, որոնց կատարման համար, Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածին համապատասխան, կողմերի ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված է ազատագրելում՝ չորս տարուց ոչ պակաս ժամանակով, կամ ավելի խիստ պատիժ:

Կոնվենցիայում նշված են կազմակերպված և դիտավորությամբ կատարվող հանրավտանգ այլ արարքների քրեականացման հիմնական սկզբունքները և դրանց դեմ իրականացվելիք պայքարի միջոցները՝ առանձնահատուկ կարևորելով նաև այդպիսի հանցագործությունների հետ

առնչություն ունեցած իրավաբանական անձանց պատասխանատվության հարցը:

Կոնվենցիայի նպատակների իրականացման համար նախատեսված են մասնակից պետությունների միջև համագործակցության հետևյալ հիմնական ուղղությունները.

- դրամական միջոցների լվացման դեմ պայքար,
- հանցավոր ճանապարհով ձեռք բերված եկամուտների կամ գույքի բռնագրավում,
- կազմակերպված հանցավոր խմբի կամ անձի հանձնում,
- դատապարտված անձանց փոխանցում,
- փոխադարձ իրավական օգնություն,
- համատեղ քննությունների անցկացում,
- քրեական վարույթի փոխանցում,
- դատվածության վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակում,
- իրավապահ մարմինների միջև համագործակցություն,
- կազմակերպված հանցավորության բնույթի վերաբերյալ տեղեկատվության փոխանակում,
- կադրերի պատրաստում և տեխնիկական օգնություն:

Կատարելք ակնարկ ՀՀ-ում այլ պետությունների հետ համագործակցության վերաբերյալ: Բերելք օրինակ սրակտիկայից:

Կոնվենցիային համապատասխան՝ միջպետական համագործակցությունը նախատեսված է իրականացնել նաև մարդու հիմնարար իրավունքների և ազատությունների պաշտպանման սկզբունքով, մասնավորապես՝ առաջադրված մեղադրանքից պաշտպանվելու և անհրաժեշտ իրավաբանական օգնություն ստանալու, անձի նկատմամբ ռասայական, սեռային կամ այլ խտրականություն չդրսևորելու, անձի ազատության և անձեռնմխելիության ապահովման, ազատ տեղաշարժի, հաղորդումների գաղտնիության և այլ բնագավառներ

րում, որոնք բխում են ՀՀ ստանճնած միջազգային այլ պարտավորություններից:

Կոնվենցիայում նախատեսված են համապատասխան դրույթներ՝ մասնակից պետությունների միջև առաջացած հնարավոր վեճերի կարգավորման, Կոնվենցիան ստորագրելու, վավերացնելու, իրականացնելու, ընթացակարգերի, Կոնվենցիայի ուժի մեջ մտնելու, դրանում ուղղումներ կատարելու, գործողությունը դադարեցնելու վերաբերյալ: Կոնվենցիայի 37-րդ հոդվածին համապատասխան՝ այն կարող է լրացվել մեկ կամ մի քանի արձանագրություններով, որոնց մասնակից կարող են լինել Կոնվենցիայի մասնակից պետությունները: Այդպիսի ցանկացած արձանագրություն մեկնաբանվում է Կոնվենցիայի հետ համատեղ:

Այդ նախատեսությամբ սահման անցում է կատարվում հաջորդ փաստաթղթի ներկայացմանը և ուսումնասիրությանը: Դա է Պայերմոյի արձանագրությունները՝ մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին:

Դասավանդողը ևս մեկ անգամ հիշեցնում է, որ այս արձանագրությունը մեկնաբանվում է ՄԱԿ-ի Կոնվենցիայի համատեքստում:

Արձանագրությունը ներկայացնելը կարելի է սկսել այսպես. Չնայած մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների շահագործման դեմ պայքարի պրակտիկ միջոցառումներ նախատեսող մի ամբողջ շարք միջազգային փաստաթղթերի գոյությանը՝ միջազգային իրավական համակարգում չկար համընդհանուր փաստաթուղթ, որտեղ շոշափվեին մարդկանց առևտրի բոլոր կողմերը: Այդ բացը լրացրեց ՄԱԿ-ի Անդրագային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիան լրացնող՝ Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին արձանագրությունը:

Հանդգլած լինելով, որ Անդրագային կազմակերպված հանցավորության դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիան մարդկանց, հատ-

կապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին միջազգային փաստաթղթով լրացնելը կնպաստի այդպիսի հանցագործությունների կանխարգելմանը և դրանց դեմ պայքարին, պետությունները ստորագրեցին այս արձանագրությունը, որը կազմված է ընդամենը 20 հոդվածից:

Ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Պայերմոյի 2000 թ.-ի արձանագրությունն ունի երեք հիմնական նպատակ » վերնագրով սյալըր:

Արձանագրությունն ունի երեք հիմնական նպատակ: Դրանք են.

- մարդկանց առևտրի կանխարգելումը և դրա դեմ պայքարը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով կանանց և երեխաներին,

- թրաֆիքինգից տուժողների պաշտպանությունը և օգնությունը՝ ամբողջովին հարգելով նրանց մարդու իրավունքները, և

- այդ նպատակներին հասնելու գործում մասնակից պետությունների համագործակցության խրախուսումը (հոդ. 2):

Այնուհետև պետք է խոսել Արձանագրության հիմնական առանձնահատկությունների մասին:

Ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Արձանագրության առանձնահատկություններն են՝» վերնագրով սյալըր:

Դրանցից են.

- այն թրաֆիքինգը համարում է մարդկության դեմ ուղղված հանցագործություն,

- տալիս է «մարդկանց առևտուր» հասկացության սահմանումը,

- ընդլայնում է թրաֆիքինգի գործընթացի բաղադրիչները՝ մարդկանց հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը,

թաքցնելը կամ ստանալը՝ ուժի սպառնալիքով կամ հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառմամբ, առևանգման, խարդախության, խաբեության, իշխանությունը կամ վիճակի խոցելիությունը չարաշահելու կամ ուրիշ անձի կողմից վերահսկվող անձի համաձայնությունն ստանալու համար վճարումների կամ շահերի ձևով կաշառելու ճանապարհով, ինչպես նաև այդպիսի հանցագործությունների կատարման փորձը, հանցակցությունը և այդպիսի արարքների կատարման նպատակով անձանց կազմակերպելը կամ ղեկավարելը,

- անդրադառնում է օգտագործվող տարաբնույթ միջոցներին՝ ուժից մինչև համոզելը՝ «համաձայնություն» ստանալու նպատակով, օգտվելով անձի վիճակի խոցելիությունից,

- կարևոր նշանակություն է տալիս խաբեության հանգամանքին, քանի որ այն թրաֆիքինգի հանցակազմի տարրերից է,

- նախատեսում է, որ շահագործվողի համաձայնությունը որևէ նշանակություն չունի, եթե կիրառվել են սահմանման մեջ նշված միջոցները,

- սահմանում է թրաֆիքինգի բոլոր տեսակները՝ չսահմանափակվելով սեռական շահագործմամբ և ներառելով հարկադիր աշխատանքը կամ ծառայությունները, ստրկությունը կամ ստրկությանը նմանվող վիճակը, անազատ վիճակը կամ մարմնի մասերը կորզելը:

Արձանագրությունը նախատեսում է մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների թրաֆիքինգի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարի արդյունավետ միջոցներ և համընդգրկուն միջազգային մոտեցում ելքի, տարանցիկ և մուտքի երկրներում, ներառյալ այն միջոցները, որոնք ուղղված են այդպիսի թրաֆիքինգի կանխարգելմանը, դրանով զբաղվող անձանց պատժելուն և թրաֆիքինգի գոհերի պաշտպանությանը, այդ

թվում նրանց՝ միջազգայնորեն ճանաչված մարդու իրավունքների պաշտպանության միջոցով:³

Թրաֆիքինգը ներառում է.

- **գործողություններ**՝ մարդկանց հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, թաքցնելը կամ ընդունելը,

- **միջոցներ**՝ ուժի սպառնալիք կամ ուժ գործադրելու կամ հարկադրանքի որևէ այլ ձև կիրառելու, առևանգման, խարդախության, խաբեության, իշխանությունը կամ վիճակի խոցելիությունը չարաշահելու կամ այլ անձնավորության նկատմամբ որոշակի վերահսկողություն իրականացնող որևէ անձի համաձայնությունը ձեռք բերելու նպատակով դրամական միջոցներ կամ այլ օգուտներ տրամադրելու կամ ստանալու եղանակով երեխաների շահագործման համար այս միջոցներից ոչ մեկի կիրառումը պարտադիր չէ, երեխաները իրավասու չեն ինքնուրույն համաձայնություն տալու,

- **նպատակներ**՝ շահագործում, այդ թվում՝ սեռական, աշխատանքային, ստրկություն կամ ստրկությանը մնանվող վիճակ, օրգանների կամ հյուսվածքների կորզում:

Բերեք մի օրինակ. ոմն Կ-ն, Ուկրաինայից վերադառնալով Հայաստան և օգտվելով այն հանգամանքից, որ համազուղակիներն աշխատանքով ապահովված չեն ու գտնվում են նյութական ծանր վիճակում, նրանցից մի քանիսին առաջարկել է մեկնել Ուկրաինա՝ շինարարական աշխատանքների: Նրանց նա խոստացել է վճարել յուրաքանչյուր ամիս 200.000 ՀՀ դրամ: Նրանցից չորսը համաձայնել և ճանապարհածախսի համար հայթհայթել են որոշ գումար (պարտք, գրավ): Այնտեղ, ժամանակավորապես հաշվառելու պատրվակով վերցրել է բոլորի անձնագրերը, թույլ չի տվել հեռախոսակապ հաստատել հարազատների հետ, ներգրավել է հարկադիր շինարարական աշխատանքների մեջ, չի վճարել՝ հավասար

---

³ Երեմյան Ա., Թումասյան Գ., Գրիգորյան Գ. Հայաստանի Հանրապետությունում թրաֆիքինգի դեմ պայքարի իրավական հիմունքները, Երևան, 2009, էջեր 23-24:

տիացնելով՝ իբր նրանց աշխատավարձն ուղարկել է իրենց ընտանիքներին: Երբ վերջիններս ըմբոստացել են, դաժանաբար ծեծի է ենթարկել նրանց, գրկել սննդից և ջրից:

Բերված օրինակով վերլուծել գործողությունները, միջոցները և նպատակը:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիտակտիկ նյութի «Արձանագրությանը միջպետական համագործակցությունը նախատեսված է իրականացնել նաև հետևյալ բնագավառներում» վերնագրով սլայդները:

Արձանագրության շրջանակներում միջպետական համագործակցությունը նախատեսված է իրականացնել ինչպես միջազգային իրավական, այնպես էլ կողմերի ներպետական օրենսդրության սկզբունքներով՝ հանրավտանգ արարքների քրեականացման, դրանց նկատմամբ պատժողական համաձայնեցված քաղաքականության իրականացման բնագավառներում՝ մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության սկզբունքով, մասնավորապես, մարդու կյանքի, անձի ազատության և անձեռնմխելիության, արժանապատվության, անձնական կյանքի, մշտական բնակության վայր վերադարձի, պատճառված վնասի փոխհատուցման, տեղեկատվություն ստանալու, աշխատանքի, կրթության, առողջության պահպանման, բժշկական օգնության և սպասարկման, խախտված իրավունքների վերականգնման, իրավաբանական օգնություն ստանալու բնագավառներում:

Արձանագրությանը միջպետական համագործակցությունը նախատեսված է իրականացնել նաև հետևյալ բնագավառներում.

- թրաֆիքինգի գոհերի օգնություն և նրանց պաշտպանություն,

- թրաֆիքինգի կանխարգելում,

- տեղեկատվության փոխանակում և կադրերի պատրաստում,

- սահմանային հսկողության միջոցների սահմանում,

- կառավարական կազմակերպությունների և քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցություն,

- փաստաթղթերի հավաստիության և օրինականությանն նկատմամբ վերահսկողություն:

Արձանագրության կողմերը պարտավորվել են թրաֆիքինգը կանխարգելելու միջոցներ ձեռնարկել կրթության, մշակույթի, սոցիալական ապահովության բնագավառներում ներպետական օրենսդրության կատարելագործման, երկկողմ և բազմակողմ համագործակցության զարգացման ուղղությամբ:

Արձանագրությամբ նախատեսված են նաև դրույթներ՝ մասնակից պետությունների միջև առաջացած հնարավոր վեճերի կարգավորման, արձանագրությունը ստորագրելու, վավերացնելու ընթացակարգերի, արձանագրությունն ուժի մեջ մտնելու, դրանում ուղղումներ կատարելու, գործողությունը դադարեցնելու վերաբերյալ:

Գործնական առաջադրանք. Կարողալ և վերյուծել Կոնվենցիայի և Արձանագրության որոշ հոդվածները և գուցահեռներ անգկացնել ՀՀ գործող օրենսդրության հետ:

Այնուհետև վերյուծե՞ք ԵԽ-ի 2005 թ. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիան և մեկնաբանե՞ք այն:

Քանի որ տղամարդկանց, կանանց և երեխաների թրաֆիքինգը հասել է աննախադեպ չափերի նաև Եվրոպայում, հետևաբար այդ պատճառով Եվրոպայի խորհուրդը 2005 թ. մայիսի 16-ին ընդունեց Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիան, որը բաղկացած է ներածությունից, 10 գլուխներից և 47 հոդվածներից: Կոնվենցիայի նպատակներն են.

ա) կանխարգելել այս հանցագործությունն ու պայքարել մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ՝ երաշխավորելով գենդերային հավասարությունը,

բ) պաշտպանել թրաֆիքինգի գոհերի մարդու իրավունքները, մշակել գոհերի ու վկաների պաշտպանության և օգնության համապարփակ մեխանիզմ՝ երաշխավորելով գեն-

դերալին հավասարությունը, ինչպես նաև ապահովել արդյունավետ քննություն և քրեական հետապնդում,

զ) նպաստել մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ պայքարի բնագավառում միջազգային համագործակցության զարգացմանը:

Ցուցադրեք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «ԵԽ-ի 2005 թ. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիայի նպատակներն են.» վերնագրով սլայդը:

Մեկնաբանե՛ք յուրաքանչյուր նպատակ՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով գենդերալին ասպեկտներին:

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարի այլ միջազգային իրավական փաստաթղթերի հետ համեմատած՝ այս Կոնվենցիայի արժեքը կայանում է նրանում, որ այն ունի նաև սոցիալական ուղղվածություն և կենտրոնացված է մարդու իրավունքների և թրաֆիքինգի զոհի պաշտպանության հարցերի վրա: Այդ է պատճառը, որ Կոնվենցիայի ներածությունում թրաֆիքինգը համարվում է մարդու իրավունքների խախտում և ոտնձգություն անձի արժանապատվության ու անձեռնմխելիության դեմ, կարևորվում է զոհերի իրավունքների պաշտպանությունը:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «ԵԽ Կոնվենցիայի առանձնահատկություններն են.» վերնագրով սլայդը: Մեկնաբանե՛ք յուրաքանչյուր առանձնահատկությունը:

ԵԽ Կոնվենցիայի առանձնահատկություններն են՝

- թրաֆիքինգի ճանաչումը որպես մարդու իրավունքների խախտում,

- զոհերին օգնություն ցույց տալը և նրանց իրավունքների պաշտպանությանը հատուկ ուշադրություն դարձնելը,

- կիրառման ընդգրկումն ոլորտը, որը ներառում է թրաֆիքինգի բոլոր ձևերը, ինչպես նաև ազգային կամ անդրազգային բնույթը,

- կիրառելիությունը յուրաքանչյուր գոհի նկատմամբ՝ տղամարդ, կին, երեխա,

- գոհերի և վկաների պաշտպանության ապահովման համար համալիր իրավաբանական շրջանակների սահմանումը, որը նախատեսում է պարտավորեցնող միջոցների կիրառում,

- վերահսկողության արդյունավետ և անկախ մեխանիզմի հիմնադրումը:

Ցուցադրե՞ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «ՀՀ-ի կողմից Կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորությունները » վերնագրով սլայդները:

Այնուհետև նշե՞ք, որ ՀՀ-ն Կոնվենցիայով ստանձնել է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես.

ա) համակարգել և/կամ ամրապնդել ներպետական մարմինների փոխհամագործակցությունը մարդկանց շահագործումը (թրաֆիքինգը) կանխարգելելու և դրա դեմ պայքարելու գործում, արդյունավետ միջոցների կիրառմամբ մշակել այնպիսի քաղաքականություն և ծրագրեր, որոնցում առաջնային դիրքերում կլինեն մարդու իրավունքները, ներառյալ երեխաների շահերի պաշտպանությունը և գենդերային հավասարությունը,

բ) ձեռնարկել կամ ամրապնդել օրենսդրական, վարչական, կրթական, սոցիալական, մշակութային և այլ միջոցներ, որոնք կնպաստեն մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների շահագործման բոլոր ձևերի պահանջարկի վերացմանը,

գ) բոլոր, այդ թվում՝ օրենսդրական միջոցներով ուժեղացնել սահմանների վերահսկողությունը, չխախտելով անձանց ազատ տեղաշարժի առնչությամբ ստանձնած պարտավորությունները,

դ) թրաֆիքինգը կանխարգելող և դրա դեմ պայքարող իրավասու մարմինները համալրել համապատասխան որակավորում ունեցող մասնագետներով՝ գործադրելով բոլոր հնարա-

վոր միջոցները թրաֆիքինգի գոհերին հայտնաբերելու համար, անհրաժեշտության դեպքում համագործակցելով նաև Կոնվենցիայի մասնակից այլ պետությունների և համապատասխան օժանդակող կազմակերպությունների հետ, իսկ գոհին հայտնաբերելու դեպքում վերջինիս տրամադրել կացության թույլտվություն,

ե) պաշտպանել գոհերի անձնական կյանքն ու ինքնությունը, վերջիններիս վերաբերող անձնական տվյալները պահպանել և օգտագործել «Անձնական բնույթի տվյալների ավտոմատացված մշակումից անձանց պաշտպանության մասին» կոնվենցիայի դրույթներին համապատասխան:⁴

Այս Կոնվենցիան բացառում է խտրականությունը: Այն դրույթները, որոնք վերաբերում են գոհերի իրավունքների պաշտպանությանն ու ապահովմանը, պետք է իրականացվեն առանց որևէ խտրականության՝ կապված սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, լեզվի, դավանանքի, քաղաքական կամ այլ հայացքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելության, ծննդի, գույքային կամ այլ դրության հետ: Կոնվենցիան կիրառվում է մարդկանց թրաֆիքինգի բոլոր ձևերի նկատմամբ, անկախ դրանց ազգային կամ անդրազգային բնույթից, անկախ կազմակերպված հանցավորության հետ ունեցած կապից:

Յուրաքանչյուր կողմ իր ներպետական օրենսդրության մեջ տուժած համարվող անձանց համար պետք է սահմանի առնվազն 30 օր տևողությամբ վերականգնման և խորհրդածության, կշռադատման ժամկետ, եթե ողջամիտ հիմքեր կան ենթադրելու, որ տվյալ անձը տուժող է: Այդ ժամկետը պետք է բավարար լինի տվյալ անձի վերականգնման և թրաֆիքինգով զբաղվողների ազդեցությունից ազատվելու և/կամ իրավասու մարմինների հետ համագործակցության վերաբերյալ իրազեկ

---

⁴ Երենյան Ա., Թումասյան Գ., Գրիգորյան Գ. Հայաստանի Հանրապետությունում թրաֆիքինգի դեմ պայքարի իրավական հիմունքները, Երևան, 2009, էջ 27:

որոշում ընդունելու համար: Այս ժամանակահատվածի ընթացքում նրա նկատմամբ չի կարող կիրառվել վտարման մասին որևէ որոշում⁵: Այս դրույթը չպետք է խոչընդոտի իրավասու մարմինների գործունեությունը ազգային օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգի որևէ փուլում և, մասնավորապես, հանցագործությունների քննության ընթացքում, որի ժամանակահատվածում կողմերը պետք է այդ անձանց թույլատրեն գտնվել իրենց տարածքում:

Կոնվենցիան 24-րդ հոդվածում նախատեսում է նաև տուժողների, վկաների և քննությանը աջակցող անձանց պաշտպանությունը դատական մարմինների կողմից:

Ունկնդիրներին հիշեցրե՛ք, որ այս հանգամանքի առանձին անդրադարձ կկատարվի 6-րդ մոդուլում:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի, մասնավորապես դրա 6-րդ հոդվածի համաձայն՝ յուրաքանչյուր կողմ պետք է ձեռնարկի այնպիսի օրենսդրական կամ այլ միջոցներ, որոնք անհրաժեշտ են դատական քննության ընթացքում.

ա) զոհերի մասնավոր կյանքը և համապատասխան դեպքերում անձի ինքնությունը պաշտպանելու համար,

բ) զոհերի անվտանգությունն ապահովելու և նրանց սպառնալիքից պաշտպանելու համար, իսկ այն դեպքում, երբ զոհերը երեխաներ են՝ նրանց կարիքները հատուկ հոգալու և հատուկ պաշտպանության միջոցներից օգտվելու նրանց իրավունքն ապահովելու համար, համաձայն ներքին օրենսդրությամբ սահմանված պայմանների:

Կոնվենցիայում կարևորվում են նաև այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են՝ զոհերի ֆիզիկական, հոգեբանական և սոցիալական վերականգնմանը նպաստող օրենսդրական կամ այլ միջոցների կիրառումը, անվճար իրավաբանական խորհրդատվություն և իրավաբանական օգնություն ստանալու իրա-

---

⁵ Որոշ երկրներ ժամանակավոր կացության թույլտվություն են տրամադրում տուժածներին, օրինակ, Իտալիա, Նորվեգիա, Կանադա:

վունքը, գոհի վնասների փոխհատուցման երաշխավորումն ապահովող օրենսդրական և այլ միջոցների ձեռնարկումը:

Հարկ եղած դեպքում կարելի է ավելի մանրամասն ներկայացնել այդ հարցերը:

Այնուհետև պետք է ներկայացնել ԱՄԿ-ի հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին և Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին կոնվենցիաները:

Առաջին Կոնվենցիան ընդունվել է հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի վերացման հեռահար նպատակով: Այն սահմանում է «հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանք» հասկացությունը՝ միաժամանակ մատնանշելով այն աշխատանքները, որոնք չեն ներառվում դրա մեջ:

Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են վերացնել հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի կիրառումը՝ իր բոլոր ձևերով, հնարավոր ամենասեղմ ժամկետում:

Կոնվենցիան ամրագրում է նաև պարտավորություններ, որոնք պետք է կատարվեն անցումային ժամանակաշրջանում՝ մինչև հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի լրիվ վերացումը. մասնավորապես՝ Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են այդ ժամանակաշրջանում հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքը կիրառել միայն հանրային նպատակներով և որպես բացառիկ պատժամիջոց՝ Կոնվենցիայով նախատեսված պայմանների և երաշխիքների համաձայն:

Հայաստանի Հանրապետության ներպետական օրենսդրությամբ, մասնավորապես՝ ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքով, արդեն իսկ արգելված են հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի բոլոր ձևերը: Բացի այդ, հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի բոլոր ձևերը լրիվ վերացնելու պարտավորություն Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնել է իր համար ուժի մեջ մտած մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթերով:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Հարկադիր աշխատանք» վերնագրով սլայդները:

Այնուհետև ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Հարկադիր աշխատանքը չի ներառում» վերնագրով սլայտը: Մեկնաբանեք այդ իրավիճակներից յուրաքանչյուրը:

Այնուհետև հակիրճ ներկայացրե՛ք ԱՄԿ-ի Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին կոնվենցիան:

Այս Կոնվենցիան ընդունվել է հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքն արգելելու նպատակով: Այն հիմնվում է հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի վերացմանը նպատակաուղղված մի շարք միջազգային իրավական փաստաթղթերի, մասնավորապես՝ Ստրկոթյան մասին (1926 թ.), Հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին (1930 թ.), Աշխատավարձի պահպանման մասին (1949 թ.) կոնվենցիաների վրա:

Կոնվենցիայով Պայմանավորվող կողմերը պարտավորվում են ձեռնարկել արդյունավետ միջոցներ՝ լրիվ և արագ վերացնելու համար հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի բոլոր ձևերը, որոնք կարող են դրսևորվել՝

-որպես քաղաքական ներգործության կամ դաստիարակության միջոց կամ որպես պատժամիջոց քաղաքական հայացքների կամ դրանց արտահայտման համար կամ քաղաքական, սոցիալական կամ տնտեսական համակարգի գաղափարախոսությանն ընդդիմադիր հայացքների համար,

-որպես աշխատուժի հավաքագրման եւ օգտագործման մեթոդ՝ տնտեսական զարգացման նպատակներով,

-որպես աշխատանքային կարգապահության միջոց,

-որպես պատժամիջոց՝ գործադուլներին մասնակցելու համար,

-որպես ռասայական, սոցիալական, ազգային կամ կրոնական խտրականության միջոց:

Աշխատանքի միջազգային բյուրոյի Վարչական խորհուրդը, ըստ անհրաժեշտության, ԱՄԿ-ի Գլխավոր խորհրդա-

ժողովին ներկայացնում է զեկույց՝ Կոնվենցիայի կիրառման վերաբերյալ:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» ղիդակտիկ նյութի «Հարկատիր աշխատանքի վերացման մասին կոնվենցիա» վերնագրով սյալը:

Քանի որ ՀՀ-ը դեռ չի վավերացրել ստրկությանը վերաբերող կոնվենցիաները, հետևաբար անհրաժեշտ է նշել դրանց տեսական նշանակությունը:

Այդ նպատակով ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» ղիդակտիկ նյութի «Ստրկություն», «Ստրկություն է համարվում» վերնագրերով սյալո՞ւները: Անհրաժեշտություն դեպքում մեկնաբանե՛ք յուրաքանչյուր իրադրությունը:

Ունկնդիրներին ներկայացրե՛ք, որ ստրկության դեպքեր ՀՀ-ում պաշտոնապես չեն գրանցվել:

Այնուհետև ներկայացրե՛ք երեխաների աշխատանքի կարգավորմանը վերաբերող միջազգային օրենսդրությունը:

Սկսած իր ձևավորման օրվանից՝ 1919 թվականից, ԱՄԿ-ն պայքարում է երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերը վերացնելու համար: Այդ նպատակով ընդունվել են մի շարք կոնվենցիաներ և երաշխավորություններ, սակայն իրավիճակը մնում է ծանր: ԱՄԿ-ի գնահատմամբ այսօր աշխարհում 218 մլն երեխա աշխատում է, որից 127 մլն-ը՝ վտանգավոր, իսկ 8 մլն-ը՝ վատթարագույն աշխատանքներում: Երեխայի աշխատանքն ասոցացվում է աղքատության և խտրականության հետ: Այս խնդիրը կապված է ոչ միայն երեխայի իրավունքների, այլև գենդերային խտրականության հետ: Այսպես, 1973 թ. ընդունված թիվ 138 կոնվենցիան սահմանում է, որ 15 տարեկան չդարձած երեխան, որը հիմնական ընդհանուր կրթություն չի ստացել, չի կարող ընդունվել աշխատանքի տնտեսության որևէ ճյուղում: Թիվ 182 կոնվենցիան և թիվ 190 երաշխավորությունները, որոնք ընդունվել են 1999 թ. հունիսի 17-ին ԺՆևում, պահանջում են անհապաղ և արդյունավետ մի-

ջոցներ ձեռնարկել երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերը վերացնելու և 18 տարեկանից ցածր տղաներին և աղջիկներին հարկադիր աշխատանքներում չներգրավելու համար:

Ցուցադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերն են հանդիսանում`» վերնագրով սլայդները:

Ըստ թիվ 182 կոնվենցիայի՝ երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերը ներառում են.

ա) ստրկության բոլոր ձևերը կամ ստրկությանը համանման աշխատանքը, ինչպիսիք են երեխաների վաճառքը և առևտուրը, պարտքային ստրկացումը կամ ճորտային կախվածությունը, ինչպես նաև հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքը, այդ թվում՝ երեխաների պարտադիր կամ հարկադիր հավաքագրումը զինված ընդհարումներում օգտագործելու համար,

բ) երեխային օգտագործելը, հավաքագրելը կամ առաջարկելը մարմնավաճառությամբ զբաղվելու, պոռնոգրաֆիկ արտադրանքի արտադրության կամ պոռնոգրաֆիկ ներկայացումների համար,

գ) երեխային օգտագործելը, հավաքագրելը կամ առաջարկելը հակաիրավական գործունեությամբ զբաղվելու, մասնավորապես թմրանյութերի արտադրման և վաճառքի համար, ինչպես դրանք սահմանված են համապատասխան միջազգային պայմանագրերում,

դ) աշխատանքը, որն իր բնույթով կամ իր կատարման պայմաններով կարող է վնասել երեխաների առողջությանը, անվտանգությանը կամ բարոյականությանը:

Հարկ եղած դեպքում մեկնաբանե՛ք երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի առանձին դրսևորումները:

Մասնակից պետությունները պարտավորվում են մշակել գործողությունների ծրագրեր այդ երևույթի դեմ պայքարելու համար, ընդհուպ քրեական սանկցիաների կիրառումը: Բացի դրանից՝ նրանք նախատեսում են ձեռնարկել միջոցառում-

ներ՝ թույլ չտալու համար երեխաներին ներգրավել աշխատանքի վատթարագույն ձևերում, իսկ այն երեխաները, որոնք արդեն ներգրավվել են այդպիսի աշխատանքներում, զբաղվել նրանց վերականգնման, սոցիալական ինտեգրացիայի, կրթության, մասնագիտական պատրաստվածության և այլ հարցերով: Երեխայի աշխատանքը տարբեր կերպ է ազդում աղջիկների և տղաների վրա: Աղջիկները պահանջում են հատուկ ուշադրություն, քանի որ խտրականությունն աղջիկների նկատմամբ հաճախ դարձնում է նրանց առավել անպաշտպան շահագործումից: Տղաները նույնպես ենթարկվում են խտրականության, նրանք հաճախ ներգրավվում են ակտիվ մարտական գործողություններում: Դրա հետ կապված գենդերային իրավահավասարության հարցերը պետք է ներթափանցեն պետության քաղաքականության, օրենսդրության և ծրագրերի մեջ:

Բերե՛ք օրինակ հայաստանյան դատական պրակտիկայից և այդ օրինակի օգնությամբ վերլուծեք միջազգային օրենսդրության կիրառման հնարավորությունը դատական պրակտիկայում:

ՀՀ քր. օր.-ի 132¹–րդ հոդվածով հարուցված գործ թիվ ԵԲԲԴ 0054/01/2008–ով 2009 թ. ապրիլի 2-ին Երևանի Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների ընդհանուր իրավասության դատարանում կայացվեց մեղադրական դատավճիռ, որի պատճառական մասում բերված է հետևյալ հիմնավորումը. *«Դատարանը գտավ և գործի նյութերով հիմնավորված է համարում, որ ամբաստանյալը գործել է ուղղակի դիտավորությամբ՝ շահույթ ստանալու նպատակով օգտագործել է 12-15 տարեկան դեռահաս տուժողների և հենց այդ կտրվածքով նրանց վիճակի խոցելիությունը, նաև այն, որ վերջիններիս նկատմամբ հարկադրանքը դրսևորվել է սպառնալիքներ տալով, վախեցնելով, բռնություն գործադրելով, նաև նրանց համար անցանկալի կրթահամալիրներ գնալու հարկադրելու սպառնալիքով: Դատարանը՝ շահույթ ստանալու նպատակով դեռահասներին առավտովանից մինչև ուշ գիշեր մուրացկա-*

նության մեջ ներգրավելը, բացի հակահասարակական առարք համարելուց, դիտում է նաև որպես նրանց պարտադրված աշխատանք: ԱՄԿ Ժնևյան 17.06.1999 թ. «Երեխաների աշխատանքի վատթարագույն ձևերի վերացման մասին» թիվ 182 կոնվենցիայի համաձայն՝ մանկական աշխատանքի վատթարագույն ձևեր են համարվում հակահասարակական գործունեության մեջ երեխայի օգտագործումը, հավաքագրումը և առաջարկություն անելը կամ աշխատանքը, որն իր կատարման բնույթով կամ պայմաններով կարող է վնաս հասցնել երեխաների առողջությանը, անվտանգությանը և բարոյականությանը: Տվյալ դեպքում ամբաստանյալը մանկական տուժողներին ոչ միայն ներգրավել է հակահասարակական գործունեության՝ մուրացկանության մեջ, այլև առավտովանից մինչև ուշ գիշեր շահագործելով. շահույթ ստանալու նպատակով հարկադիր աշխատանքի ներգրավելով, այդ աշխատանքով լուրջ վնաս է պատճառել երեխաների առողջությանը, բարոյականությանը և անվտանգությանը: Գործով հաստատվել է, որ տուժողներից ստացած գումարները ամբաստանյալն օգտագործել է հիմնականում իր կարիքների համար: Դատարանը գտավ նաև, որ տուժողների ցուցմունքների արժանահավատության հարցը քննարկելիս հաշվի են առնվել գործի փաստական հանգամանքներից բխող ցուցմունքները»:

Վերլուծություն: Դասավանդողը պետք է վերլուծի գործի փաստական հանգամանքները և ներկայագնի բերված օրինակը՝ որպես միջազգային և ազգային օրենսդրության համատեղ կիրառման դեպք:

Անհրաժեշտության դեպքում կարող են ներկայագվել նաև այլ օրինակներ:

2.3. Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող ներպետական օրենսդրության ակնարկ

Այնուհետև ամփոփ թվարկելով թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային ակտերը՝ դասավանդողը ներկա-

յացնում է թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող ազգային օրենսդրությունը:

Առաջնահերթ ներկայագվում են ՀՀ քրեական օրենսգրքի 132-րդ և 132²-րդ հոդվածները:

Ցուցադրենք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «ՀՀ քրեական օրենսգրքի՝ թրաֆիքինգին վերաբերող հոդվածներ» վերնագրով սյալըր:

Առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով նրան, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքում կատարվել են փոփոխություններ, բայց չմանրամասնելով դրանց բովանդակությունը (կներկայացվի 2-րդ մոդուլում), ուղղակի համեմատենք ՀՀ քր. օր.-ի 132-րդ հոդվածի բովանդակությունը և ՄԱԿ-ի ու ԵԽ-ի կոնվենցիաներով տրված սահմանումները:

Բերենք դա որպես միջազգային նորմերի իմպլեմենտացիայի օրինակ:

Ցուցադրենք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «2004-2006 թթ., 2007-2009 թթ., 2010-2012 թթ. ՀՀ կառավարության ծրագրեր» վերնագրով սյալըր:

Բացատրենք յուրաքանչյուր ծրագրի ուղղվածությունը: 2010-2012 թթ. Ծրագրի միջոցառումներից ընտրենք մի քանիսը և ներկայացրենք դրանց կատարման տարբերակները և հնարավորությունը:

Ցուցադրենք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Երեխայի իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող ազգային ծրագիրը» վերնագրով սյալըր:

Հարգրենք ունկնդիրներին, թե ինչու Երեխայի իրավունքների պաշտպանությանը վերաբերող ազգային ծրագրի մեջ նշվում է, որ ՀՀ-ում երեխաների թրաֆիքինգ չկա: Պատճառն այն է, որ այդ ծրագրի ընդունման ժամանակ ՀՀ-ում դեռ չկար երեխաների թրաֆիքինգին վերաբերող հարուցված որևէ քրեական գործ:

Յուզադրե՛ք «Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը» դիդակտիկ նյութի «Չոհերի պաշտպանությանը վերաբերող ակտեր» վերնագրով սյալըը:

Այնուհետև ունկնդիրներին հակիրճ ներկայացրե՛ք գոհակենտրոն քաղաքականության բովանդակությունը՝ առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնելով գործող իրավական ակտերի վրա:

Նշե՛ք, որ այդ ակտերի վերաբերյալ ավելի մանրամասն խոսվելու է հաջորդ մոդուլների ժամանակ, և այս սլայդները հետապնդում են թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող ազգային օրենսդրության վերաբերյալ ընդհանուր պատկերացում ստեղծելու նպատակ:

Մեկնաբանե՛ք Ազգային ուղղորդման կարգը՝ որպես գոհերի պաշտպանության ու աջակցության ոլորտի հիմնական փաստաթուղթ:

Անհրաժեշտության դեպքում մեկնաբանե՛ք նաև սոցիալական ոլորտը կարգավորող որոշ օրենսդրական ակտեր: Օրինակ՝ «Սոցիալական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքը:

3. Նյութեր բաժանման համար:

Բաժանվող նյութ թիվ 1 - ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ 2000 թ. կոնվենցիա,

Բաժանվող նյութ թիվ 2 - Պալերմոյի 2000 թ. արձանագրությունը՝ Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասի,

Բաժանվող նյութ թիվ 3 - Եվրոպայի խորհրդի 2005 թ. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիա,

Բաժանվող նյութ թիվ 4 - Հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին կոնվենցիա,

Բաժանվող նյութ թիվ 5 - Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին կոնվենցիա,

Բաժանվող նյութ թիվ 6 - Երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի արգելման և արմատախիլ անելու անհապաղ միջոցառումների մասին կոնվենցիա:⁶

Բաժանվող նյութ թիվ 7

Ունկնդիրներին տրամադրվում է հետևյալ ցանկը.

Թրաֆիքինգի դեմ պայքարի միջազգային-իրավական ալլ փաստաթղթեր

Ա/ Ընդհանուր կիրառման փաստաթղթեր.

1. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր, 1948 թ. դեկտեմբերի 10,

2. Ժնևի կոնվենցիան՝ Գործող բանակներում վիրավորների և հիվանդների վիճակի բարելավման մասին, 1949 թ. օգոստոսի 12,

3. Ժնևի կոնվենցիան՝ Ծովում զինված ուժերի կազմից վիրավորների, հիվանդների և նավաբեկումից տուժած անձանց պաշտպանելու մասին, 1949 թ. օգոստոսի 12,

4. Ժնևի կոնվենցիան՝ Ռազմագերիների հետ վարվելու մասին, 1949 թ. օգոստոսի 12,

5. Ժնևի կոնվենցիան՝ Պատերազմի ժամանակ քաղաքացիական բնակչության պաշտպանության մասին, 1949 թ. օգոստոսի 12,

6. 1949 թ. Ժնևի կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը՝ Տեղական զինված կոնֆլիկտների զոհերի պաշտպանության վերաբերյալ, արձ. 2, 1977 թ. հունիսի 8,

7. Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, 1966 թ. դեկտեմբերի 16,

8. Փախստականների կարգավիճակի մասին կոնվենցիան, 1951 թ. հուլիսի 28,

9. Փախստականների կարգավիճակի մասին կոնվենցիային կից արձանագրությունը, 1967 թ. հոկտեմբերի 4,

---

⁶ Այս նյութերը տրամադրվելու են էլեկտրոնային տարբերակով՝ սկավառակի վրա:

10. Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան, 1989 թ. նոյեմբերի 20,

11. Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիային կից կանոնադրարձանագրությունը՝ Մանկավաճառության, երեխաների մարմնավաճառության և մանկական պոռնոգրաֆիայի մասին, 2000 թ. մայիսի 25,

12. Երեխայի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի մասին կոնվենցիա, 1999 թ. հունիսի 17, ԺՆԸ,

13. Վիեննայի հռչակագիրը և գործողությունների ծրագիրը՝ ընդունված մարդու իրավունքների վերաբերյալ համաշխարհային կոնֆերանսում 1993 թ. հունիսի 25-ին,

14. Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման մասին ՄԱԿ-ի կոնվենցիան, 1979 թ. դեկտեմբերի 18,

15. ՄԱԿ-ի Հազարամյակի հռչակագիր, 2000 թ. սեպտեմբերի 8,

16. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիա, 1950 թ. նոյեմբերի 4,

17. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր, 1966 թ. դեկտեմբերի 16,

18. Էքստրադիցիայի մասին եվրոպական կոնվենցիան, 1957 թ.:

Բ/ Փաստաթղթեր ստրկության կամ թրաֆիքինգի դեմ.

1. Ստրկության դեմ պայքարի մասին կոնվենցիա, 1926 թ. սեպտեմբերի 25,

2. Ստրկության վերացման, ստրկավաճառության և ստրկությանը մոտ սովորույթների ու ինստիտուտների վերացման մասին լրացուցիչ կոնվենցիա, 1956 թ. սեպտեմբերի 7,

3. ԱՄԿ-ի Հարկադիր աշխատանքի վերաբերյալ թիվ 29 կոնվենցիան, 1930 թ. հունիսի 28,

4. ԱՄԿ-ի Հարկադիր աշխատանքը վերացնելու մասին թիվ 105 կոնվենցիան, 1957 թ. հունիսի 25,

5. ԱՄԿ-ի Աշխատանքի ընդունելու նվազագույն տարիքի մասին թիվ 138 կոնվենցիան, 1973 թ. հունիսի 26,

6. Երեխաների աշխատանքի խտրականության վերացման մասին կոնվենցիա, 1957թ.,

7. ՄԱԿ-ի «Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ» կոնվենցիա, 2000թ.,

8. Պալերմոյի 2000 թ. արձանագրությունը՝ Մարդկանց, հատկապես կանանց և երեխաների առևտրի կանխարգելման, արգելման և պատժի մասին,

9. Պալերմոյի 2000 թ. արձանագրությունը՝ Ցամաքով, ծովով և օդով միգրանտների անօրինական ներմուծման դեմ,

10. Եվրոպայի խորհրդի 2005 թ. մայիսի 16-ի «Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին» կոնվենցիան:

Գ/ Փաստաթղթեր, որոնք վերաբերում են մարդկանց առևտրին կամ ստրկությանը՝ կապված սեռական շահագործման հետ.

1. Սպիտակ ստրկուհիների առևտրի դեմ պայքարելու մասին միջազգային համաձայնագիր, 1904 թ. մայիսի 18,

2. Սպիտակ ստրկուհիների առևտրի դեմ պայքարելու մասին միջազգային կոնվենցիա, 1910 թ. մայիսի 4,

3. 1904 թ. մայիսի 18-ի համաձայնագրի և 1910 թ. մայիսի 4-ի կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրություն, 1910 թ. մայիսի 4,

4. Սպիտակ ստրկուհիների առևտրի դեմ պայքարելու մասին միջազգային համաձայնագրի լրացուցիչ արձանագրություն, 1949 թ. մայիսի 4,

5. Կանանց և երեխաների առևտրի դեմ պայքարելու մասին կոնվենցիա 1921 թ. սեպտեմբերի 30,

6. Չափահաս կանանց ապօրինի փոխադրումները կանխելու վերաբերյալ կոնվենցիա, 1933 թ. հոկտեմբեր 11,

7. 1921 թ. սեպտեմբերի 30-ի Կանանց և երեխաների առևտրի դեմ պայքարելու մասին կոնվենցիայի և 1933 թ. հոկտեմբերի 11-ի Չափահաս կանանց ապօրինի փոխադրումները կանխելու վերաբերյալ կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրություն, 1947 թ. նոյեմբերի 12,

8. 1933 թ. հոկտեմբերի 11-ի Չափահաս կանանց ապօրինի փոխադրումները կանխելու վերաբերյալ կոնվենցիայի լրացուցիչ արձանագրությունը, 1947 թ. նոյեմբերի 12,

9. Մարդկանց առևտրի և երրորդ անձանց կողմից պռնկության շահագործման դեմ պայքարելու մասին կոնվենցիա, 1949 թ. մարտի 21:

Քաժանվող նյութ թիվ 8

Հոդված 132. Մարդու թրաֆիքինգը կամ շահագործումը

1. Մարդու թրաֆիքինգը՝ շահագործման նպատակով մարդուն հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, բաքցնելը կամ ստանալը, ինչպես նաև մարդուն շահագործելը կամ շահագործման վիճակի մեջ դնելը կամ պահելը՝ կյանքի կամ առողջության համար ոչ վտանգավոր բռնություն գործադրելով կամ դա գործադրելու սպառնալիքով կամ հարկադրանքի այլ ձևերով, առևանգման, խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու, իշխանությունը կամ վիճակի խոցելիությունը օգտագործելու կամ նրան վերահսկող անձի հետ համաձայնություն ձեռք բերելու նպատակով նյութական կամ այլ օգուտ տալու կամ ստանալու կամ այդպիսիք խոստանալու միջոցով՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ հինգից ութ տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոնների զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ առանց դրա:

2. Նույն արարքը, որը կատարվել է՝

1) երկու կամ ավելի անձանց նկատմամբ,

2) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,

3) պաշտոնական դիրքն օգտագործելով,

4) կյանքի կամ առողջության համար վտանգավոր բռնություն գործադրելով կամ դա գործադրելու սպառնալիքով,

5) ակնհայտ հղի կնոջ նկատմամբ,

6) Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելով՝ անձի տեղափոխումը կազմակերպելու միջոցով՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ յոթից տասներկու տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ առանց դրա:

3. Սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասով նախատեսված արարքը, որը՝

1) կատարվել է կազմակերպված խմբի կողմից,

2) անգոյությունը առաջացրել է տուժողի մահ կամ այլ ծանր հետևանքներ՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ տասից տասնչորս տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով կամ առանց դրա:

4. Սույն հոդվածով, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 132.2-րդ հոդվածով շահագործում են համարվում այլ անձի՝ պոռնկության շահագործումը կամ սեքսուալ շահագործման այլ ձևերը, հարկադիր աշխատանքը կամ ծառայությունները, ստրկության կամ ստրկությանը նմանվող վիճակի մեջ դնելը, առքը կամ վաճառքը, օրգանները կամ հյուսվածքները վերցնելը:

5. Սույն հոդվածով, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 132.2-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործություններից

տուժած անձն ազատվում է իր կատարած ոչ մեծ կամ միջին ծանրության այն հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվությունից, որոնցում ներգրավված է եղել իր նկատմամբ իրականացված թրաֆիքինգի կամ շահագործման ընթացքում և այդ արարքները կատարել է հարկադրանքի ներքո:

Բաժանվող նյութ թիվ 9

Հոդված 132.2. Երեխայի կամ հոգեկան խանգարման հետևանքով իր արարքի բնույթն ու նշանակությունը գիտակցելու կամ դա դեկլարելու հնարավորությունից զրկված անձի թրաֆիքինգը կամ շահագործումը

1. Շահագործման նպատակով երեխային, հոգեկան խանգարման հետևանքով իր արարքի բնույթն ու նշանակությունը ամբողջությամբ կամ մասամբ գիտակցելու կամ դա դեկլարելու հնարավորությունից զրկված անձին հավաքագրելը, տեղափոխելը, փոխանցելը, թաքցնելը կամ ստանալը, ինչպես նաև այդպիսի անձանց շահագործելը կամ շահագործման վիճակի մեջ դնելը կամ պահելը՝

պատժվում է ազատազրկմամբ՝ յոթից տասը տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոնների զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ առանց դրա:

2. Նույն արարքը, որը կատարվել է՝

- 1) երկու կամ ավելի անձանց նկատմամբ,
- 2) մի խումբ անձանց կողմից նախնական համաձայնությամբ,
- 3) պաշտոնեական դիրքը օգտագործելով,
- 4) բռնություն գործադրելով կամ դա գործադրելու սպառնալիքով,
- 5) առևանգման միջոցով,
- 6) ակնհայտ հղի կնոջ նկատմամբ,

7) Հայաստանի Հանրապետության պետական սահմանը հատելով՝ անձի տեղափոխումը կազմակերպելու միջոցով՝

պատժվում է ազատագրկմամբ՝ տասից տասներկու տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ առանց դրա:

3. Սույն հոդվածի առաջին կամ երկրորդ մասով նախատեսված արարքը, որը՝

1) կատարվել է կազմակերպված խմբի կողմից,

2) անզուրկությամբ առաջացրել է տուժողի մահ կամ այլ ծանր հետևանքներ՝

պատժվում է ազատագրկմամբ՝ տասներկուսից տասնհինգ տարի ժամկետով՝ գույքի բռնագրավմամբ կամ առանց դրա, որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելով՝ առավելագույնը երեք տարի ժամկետով, կամ առանց դրա:

4. Հարցեր քննարկման համար:

1. Ի՞նչ է թրաֆիքինգը:

2. Ինչպե՞ս է թրաֆիքինգը ներկայացված ՄԱԿ-ի 2000 թ. Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայում և նրան կից Պալերմոյի արձանագրությունում:

3. Ինչպիսի՞ հանցագործություն է թրաֆիքինգը ըստ ՄԱԿ-ի Կոնվենցիայի:

4. Ինչպե՞ս է թրաֆիքինգը ներկայացված ԵԽ-ի 2005 թ. Մարդկանց շահագործման (թրաֆիքինգի) դեմ պայքարի մասին կոնվենցիայում:

5. Որո՞նք են ԵԽ Կոնվենցիայի առանձնահատկությունները ՄԱԿ-ի Կոնվենցիայի հետ համեմատած:

6. Ո՞րն է Հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքի մասին, Հարկադիր աշխատանքի վերացման մասին, Երեխա-

յի աշխատանքի վատթարագույն ձևերի արգելման մասին կոնվենցիաների դերն ու նշանակությունը թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային իրավական գործիքներում:

7. Մարդու ո՞ր իրավունքներն են խախտվում թրաֆիքինգի դեպքում և ո՞ր կոնվենցիաներով են կարգավորվում այդ իրավունքները:

8. Ինչպե՞ս են մարդու իրավունքների պաշտպանության վերաբերյալ ազգային և միջազգային իրավական գործիքների հարաբերակցվում միմյանց հետ, դրանց առանձնահատկությունները:

5. Խնդիրների քննարկում

Բերվում է մի օրինակ թրաֆիքինգի դեպքերից:

Ա-ն և իր որդի Գ-ն թերթում կարդացին մի հայտարարություն, որ Ռուսաստանում շինարարական աշխատանքների համար անհրաժեշտ են բանվորներ և օգնականներ, և որոշեցին մեկնել գումար վաստակելու: «Գործատուն» ոչ մի փաստաթուղթ չէր ձևակերպել Հայաստանում՝ պատճառաբանելով, որ ամենը կկազմեն տեղ հասնելուն պես: Այդ պատրվակով նրանցից վերցնում են անձնագրերը և այլևս չեն վերադարձնում: Այնուհետև տարբեր պատճառաբանություններով աշխատավարձի վճարումը ձգձգվում է, իսկ 6 ամիս անց «գործատուն» նրանց հայտնեց, որ ոչ մի աշխատավարձ նրանք չեն ստանա և պետք է այդպես էլ շարունակեն անվճար աշխատել:

Ա-ն, չհանդուրժելով այդ ամենը, փորձեց դիմել իրավապահ մարմիններին, բայց նրա դիմադրությունը հաղթահարելու նպատակով նրան ծեծում են՝ պատճառելով ծանր մարմնական վնասվածքներ: Որդին, այդ ամենը տեսնելով, համաձայնեց շարունակել կատարել այդ աշխատանքները:

Հարց ունկնդիրներին. Ինչպիսի՞ իրավունքներ են խախտվել այս կոնկրետ օրինակում: Նախապես հայտնե՞ք, որ սխալ պատասխաններ չկան. նպատակը մասնակիցների կարծիքներին ծանոթանայն է:

Ամրագրեր բոլոր պատասխանները, այնուհետև համառոտ քննարկմամբ թվարկված խախտված իրավունքներից ընտրեք այս դեպքում խախտվածների և մեկնաբանե՛ք, թե ինչպես է արտահայտվում խախտումը:

Բերեք մեկ այլ օրինակ:

Ա-ն վեց տարեկան էր, երբ նրա ընտանիքը տեղափոխվեց Երևան: Նրա հայրը մահացավ, և Ա-ի բույրերին և եղբորն ուղարկեցին տարբեր մանկատներ, քանի որ նրանց մայրը հնարավորություն չուներ երեխաներին պահելու: Որոշ ժամանակ Ա-ն սովորում էր հատուկ կրթական հաստատությունում: Երբ դարձավ 12 տարեկան, նրա մայրը եկավ և նրան տարավ մանկատնից՝ պատմելով, որ նա նորից ամուսնացել է շատ լավ մի անձնավորության հետ, որը նրա երեխաներին «հայրություն» կանի: Իրականում խորթ հայրը շատ էր խմում և ոչ մի տեղ չէր աշխատում:

Շուտով նա ստիպեց տղային մուրացկանությամբ զբաղվել և նրանից վերցնում էր հավաքած ամբողջ գումարը: Անգամ «սահմանել» էին, թե օրական որքան գումար պետք է բերի. ոչ պակաս, քան 5000 դրամ: Այն օրերը, երբ նա չէր կարողանում հավաքել անհրաժեշտ գումարը, ամենաձանրն էին, քանի որ նրան դաժանորեն ծեծում էին, գրկում էին սննդից և ջրից, անգամ արգելում էին քնել:

Ծեծից հետո նա հաճախ փախչում էր տնից, բայց շուտով հայտնաբերվում էր և վերադարձվում կա՛մ խորթ հոր, կա՛մ նրա ծանոթների կողմից: Նա արդեն հոգնել էր ծեծից ու մուրացկանությունից և, իմանալով Հայ օգնության ֆոնդի գտնվելու վայրի մասին, դիմեց նրանց:

Մարդու իրավունքների խախտմանը վերաբերող այս օրինակներով ամրապնդեք այն նյութը, որը վերաբերում է թրաֆիքինգի և մարդու իրավունքների հարաբերակցությանը, ու նշեք այն իրավունքները, որոնք խախտվել են տվյալ օրինակներում:

Մեկ այլ օրինակ.

Լ-ն, չունենալով ապրուստի միջոց և իմանալով, որ իր հարևան Ս-ն Դուբայ է տանում պոռնիկների՝ այնտեղ գումար վաստակելու նպատակով, տալիս է իր համաձայնությունը մարմնավաճառությամբ զբաղվելու այնտեղ:

Դուբայ մեկնելուց հետո Ս-ն Լ-ին ենթարկեց սեռական շահագործման՝ պարտադրելով նրան օրական «սպասարկել» 25-30 տղամարդու և դրա դիմաց ոչինչ չվճարելով, ասելով, որ նրա վաստակած գումարները հազիվ բավականացնում են սննդի և կենցաղային ծախսերը հոգալու համար: Բացի այդ, Լ-ն հնարավորություն չուներ դուրս գալու հյուրանոցային համարից, որը հսկվում էր անվտանգության աշխատակիցների կողմից՝ մուտքն ու ելքը սահմանափակելու նպատակով, և որտեղ Ս-ն բերում էր հաճախորդներին:

Մարդու իրավունքների խախտմանը վերաբերող այս օրինակներով ամրապնդեք այն նյութը, որը վերաբերում է թրաֆիքինգի և մարդու իրավունքների հարաբերակցությանը, ու նշեք այն իրավունքները, որոնք խախտվել են տվյալ օրինակներում:

Դասավանդողը կարող է բերել նաև այլ օրինակներ կամ գործնական հարցեր՝ ելնելով նպատակահարմարությունից ու անհրաժեշտությունից:

6. Սլալոներ:⁷

Թրաֆիքինգի ոլորտը կարգավորող միջազգային և ներպետական օրենսդրությունը:

---

⁷ Սլալոները տրամադրվելու են էլեկտրոնային տարբերակով՝ սկավառակի վրա:

ԱՍՈՂԻԿ

Տպագրված է «ԱՍՈՂԻԿ» հրատարակչության տպարանում:
Ք. Երևան, Մայր-Նովա 24 (գրասենյակ)
Ավան, Դավիթ Մալյան 45 (տպարան)
Հեռ. (374 10) 54 49 82, 62 38 63
Էլ. փոստ՝ info@asoghik.am